

Андрій СОВА

*кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри олімпійської освіти*

*Львівського державного університету фізичної культури ім. І. Боберського
старший науковий співробітник відділу новітньої історії*

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4975>

e-mail: andrijsova@yahoo.com

ОСВІТНЬО-ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО В КАНАДІ

На основі документів державних архівів України й української періодики США, Канади та Галичини досліджено освітньо-виховну діяльність Івана Боберського в Канаді впродовж 1920–1932 рр. Зазначено, що попри громадську та політичну активність у цей період він чимало зусиль і часу віддавав освітньо-виховній праці у Вінніпезі й інших населених пунктах Канади, будучи учасником культурно-просвітніх заходів канадських українців. Розглянуто його співпрацю як педагога та автора науково-методичних праць із різних аспектів фізичного виховання і спорту з «Рідною школою» та Українським інститутом «Просвіта». Схарактеризовано діяльність у межах Організації українського учительства (ОУУ) Канади, зокрема звернено увагу на викладанні різних дисциплін на курсах учителів, виступи на різних заходах, імпрезах, святкуваннях, організованих цією авторитетною організацією.

Висвітлено консультативну роботу І. Боберського, надану багатьом особам та організаціям, які мешкали й діяли в Канаді. Досліджено його видавничу та редакторську діяльність у межах Товариства опіки над українськими переселенцями ім. св. Рафаїла в Канаді й українського товариства «Сокіл-Батько» у Львові. Звернено увагу на те, що перебуваючи в діаспорі, І. Боберський не переривав зв'язків із товариством «Сокіл-Батько», допомагав йому у видавничій діяльності, консультував, рецензував, давав і збирав кошти на різні потреби. Зазначено, що на сторінках різних видань він роз'яснював завдання українського сокілства в Галичині та Європі, значення фізичного виховання і спорту для українського народу.

Ключові слова: Іван Боберський, Канада, освітньо-виховна діяльність, Організація українського учительства, «Рідна школа», «Просвіта», Товариство опіки над українськими переселенцями ім. св. Рафаїла в Канаді, «Сокіл-Батько», Канадська бібліотека ім. Івана Боберського.

Внесок окремих українських діячів у культурне життя української діаспори Канади в міжвоєнний період залишається й досі маловивченою проблемою сучасної

української науки. Узагальнювальні праці Михайла Марунчака¹, Степана Качараби², Симона Наріжного³, Олега Павлишина⁴ й інших авторів наводять низку фактів із громадсько-політичної діяльності відомого педагога, громадського та політичного діяча Івана Боберського (1873–1947) в Канаді, подають короткі біографічні відомості, однак не містять комплексного викладу його культурної праці в середовищі канадських українців. З огляду на це підготовлено цю публікацію.

Джерельною основою статті стали документи, які зберігаються в Осередку української культури і освіти у Вінніпезі, Центральному державному історичному архіві України у Львові, Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України; періодика («Діло» (Львів), «Нова Зоря» (Львів), «Свобода» (Джерсі Сіті), «Український емігрант. Орган товариства опіки над українськими емігрантами у Львові» (Львів), «Український Сокіл» (Буенос-Айрес)); видання Товариства опіки над українськими переселенцями ім. св. Рафаїла в Канаді – альманах «Нове Поле» (Вінніпег); публікації Івана Боберського та спогади осіб, які його знали і співпрацювали. Хронологічні межі дослідження охоплюють листопад 1920 р. – квітень 1932 р. Нижня межа – прибуття І. Боберського в Канаду як повноважного представника уряду Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), верхня – виїзд із Канади на сталий побут у Югославію, в містечко Тржич (тепер – Словенія).

Попри активну громадсько-політичну роботу в діаспорі, зокрема роботу у Представництві ЗУНР у Канаді⁵, співпрацю з Товариством опіки над українськими переселенцями ім. св. Рафаїла в Канаді, Товариством опіки над українськими емігрантами у Львові, Українською стрілецькою громадою І. Боберський, маючи за плечима багаторічний педагогічний досвід на посадах учителя німецької мови і гімнастики (руханки) у гімназіях Галичини (IV гімназія у Львові (1899–1900), Дрогобицька гімназія (1900–1901), Академічна гімназія (1901–1918) та її філія (1906–1914) у Львові, жіноча учительська семінарія (1903–1905) та гімназія сестер василіанок (1906–1914) у Львові)⁶, провадив серед українців освітньо-виховну

¹ Марунчак М. Студії до історії українців Канади. Вінніпег, 1980. Т. V. 297 с.; Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег: Накладом Української Вільної Академії Наук в Канаді, 1986. 735 с.

² Качараба С. Еміграція з Західної України 1919–1939. Львів, 2003. 416 с.

³ Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Прага, 1942. Ч. 1. 373 с.

⁴ Павлишин О. Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Львів: Манускрипт–Львів, 2013. 400 с.

⁵ Сова А. Діяльність Івана Боберського як повноважного представника уряду Західно-Української Народної Республіки у США та Канаді. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* / ред. кол. Л. Тимошенко (гол. ред.), Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. Дрогобич: Посвіт, 2019. С. 134–153.

⁶ Сова А. Педагогічна діяльність Івана Боберського в Дрогобицькій гімназії. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич: Коло, 2017. Вип. XIX–XX. С. 294–299; Сова А. Іван Боберський – засновник та ідейний натхненник Українського спортивного кружка в Академічній гімназії у Львові. *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 2017. Ч. 29–30. С. 166–175; Сова А. Діяльність Івана Боберського в «Учительській Громаді». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія* / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. Вип. 2, ч. 2. С. 103–107; Sova A., Romaniuk M. Ivan Boberskyi's pedagogical activity at Bazilian Sisters Servants Gymnasium in Lviv (1906–1914). *Skhidnoevropejskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*. Drohobych, 2019. Special issue 4. S. 71–80.

діяльність. На той час українські емігранти в Канаді, прагнучи навчати своїх дітей української мови, історії, традицій, почали створювати при церквах, народних домах і читальнях товариство «Рідна школа». І. Боберський долучився до його діяльності.

У «Рідній школі» проводилися різнопланові та спеціальні заняття для дітей. Усіх, хто хотів навчатися, поділяли на чотири ступені: перший – передбачав науку читання й писання; другий – поправне читання та писання; третій – поправне читання, оповідання, поправне писання, письмове оповідання вивченого уступу, граматику; четвертий – читання, самостійне оповідання, самостійні письмові роботи, граматику, історію, географію⁷. Після відповідного курсу школярі здавали прилюдний іспит. Неодноразово на таких заходах був І. Боберський, зокрема в «Рідній школі» у Форті Вільямі, Вест Форті Вільямі й Едмонтоні⁸.

З 1 березня 1921 р. по 31 серпня 1925 р. учитель Михайло Кумка організував у «Рідній школі» при церкві Святих Володимира й Ольги та в Українському інституті «Просвіта» у Вінніпезі 36 дитячих вечорів. На них відбулося, з-поміж іншого, 15 театральних постановок і 6 наукових викладів. І. Боберський мав честь двічі виступати на теми «Історія українського народу» й «Українське військо»⁹. Свої виклади він супроводжував демонстрацією фотографій, що неабияк зацікавило присутніх. Однією з обов'язкових складових програми щовечора було виконання вправ руханковим відділом «Рідної школи». Хлопці та дівчата виконували, зокрема, вправи укладу І. Боберського: вільноруч, хоруговцями, хустинами, ручниками, топірцем, палицею¹⁰. 3 червня 1923 р. «Рідна школа» організувала фестини в Сент Вітал, на яких 80 руховичок перед 3 000 громадою виконали по 4 вправи вільноруч і ручниками. 26 серпня 1923 р. у Форті Рудж 60 руховичок перед 2 500 осіб виконали вправи вільноруч¹¹.

Багато праць Івана Боберського з теорії, методики фізичного виховання і спорту були відомі українським емігрантам ще напередодні Першої світової війни, зокрема через члена «Сокола-Батька» Константина Залітача, який 1914 р. приїхав зі Львова до Вінніпега. Тут він, працюючи учителем «Рідної школи» при церкві Святих Володимира й Ольги, організував «Діточу громаду», яка почала виконувати вправи вільноруч і на приладах. 19 вересня 1914 р. 16 руховиків і 16 руховичок «Діточої громади» під проводом К. Залітача, дебютували зі своїми руханковими виступами, продемонструвавши, серед іншого, вправи топірцем та вежі авторства І. Боберського¹².

Співпраця М. Кумки з І. Боберським дала позитивні результати. М. Кумка налагодив контакти з провідними діячами українського сокільського руху й регулярно отримував зі Львова сокільські видання, які прислужилися йому та іншим учителям у розвитку шкільництва в Канаді. У листі до старшини товариства «Сокіл-Батько» 14 лютого 1927 р. М. Кумка писав: «Листа від Вас, вправи [Дарії] Навроцької¹³ і

⁷ Кумка М. Як провадити Рідну Школу в Канаді. *Нове Поле. Канадійський Альманах*. Вінніпег, 1927. С. 12; Кумка М. Українські школи в Канаді. *Український емігрант. Орган Товариства Опіки над Українськими Емігрантами у Львові*. (Львів). 1932. 15 червня. Чис. 11. С. 4–5.

⁸ Кумка М. Як провадити Рідну Школу в Канаді. С. 22.

⁹ Там само. С. 22–23.

¹⁰ Кумка М. Початки руханки серед українців у Вінніпегу. Вінніпег, 1925. С. 8.

¹¹ Там само. С. 9.

¹² Там само. С. 3–4.

¹³ Йдеться про: Навроцька Д. Вправи вільноруч. Львів: Накладом «Сокола-Батька», 1925. 6 с.

[Івана] Боберського вислані дня 27.ХІІ. мин[улого] року я одержав, за що складаю щиру подяку. Прошу й надалі майте мене на увазі і як що тільки появиться у Вас з області руханки – вишліть мені негайно. На цьому місці хочу предложити Хв[альній] Управі моє прохання, а іменно: я уложив 5 вправ вільноруч для діттих від 8–12 літ, а також пристосував де що з англійського, рівнож проф[есор] І[ван] Боберський уложив вправи хоруговцями для діттих і цю збірку хочемо видати друком виключно для українських діттих котрі учащають до рідних шкіл в Канаді. Щоби збірка мала більше характер української руханки, при котрій діти моглиб співати українські пісні, – ми зробимо вибір з видань “Сокола-Батька”, і котрі вправи будуть відповідні до дітей, умістимо в цій збірці, як лише Старшина “С[окола]-Б[атька]” дасть на се свою згоду. Конфериючи в цій справі з проф[есором] І[ваном] Боберським, він заявив свою згоду що до уміщення деяких його вправ, а також приобіцяв послужити радами і вказівками що до самого укладу і вигляду книжечки»¹⁴. Для з'їзду українських і англійських учителів, який мав відбутися у Вінніпезі в липні 1927 р., М. Кумка замовив 240 примірників книжок, які видав «Сокіл-Батько»¹⁵. Серед них і навчально-методичні праці І. Боберського: «Рухові забави і гри» (5 примірників), «Вправи вільноруч» (25 примірників), «Вправи палицями» (15 примірників), «Вправи топірцями» (15 примірників), «Вправи хоруговцями» (15 примірників), «Вправи списками» (15 примірників).

Спілкуючись з українцями в Канаді, І. Боберський наголошував, що в діаспорі потрібно приділяти більше уваги молоді. Про українських дітей він неодноразово казав: «Все те, що Українці доси здобули в Канаді, як українські церкви, Народні Доми, Читальні, часописи, чи інші які небудь інституції, все се є нічим, наколи Українці будуть стягати до своїх товариств лише старших людей, як се в Канаді діється, а не подбають про свою дітвору. Всі ті інституції не врятують Українців, – шезнуть як дим від подуву вітру, наколи українська дітвора не буде вихована у своїх рідних школах. Вона повинна знати докладно англійську мову, але поза сим повинна знати також свою рідну мову і літературу, свою минувшину, красу своєї пісні, свого танцю, свого одягу, бо се власне робить Українців окремим народом, не лише окремим, але й багатим своїми власними думками; має знати і любити також свою церков, яка в далекій чужині дає підвалину до злуки!»¹⁶.

З поширенням у 1922 р. у Вінніпезі й інших населених пунктах Канади січового руху І. Боберський «все з найбільшою готовістю і безсторонністю помагав радами і укладом вправ, мимо того, що був завалений обовязками в Представництві Зах[ідно-]Укр[аїнської Народної] Республіки»¹⁷.

І. Боберський брав активну участь у різноманітних заходах українських учителів Канади. Особливу вагу надавав Організації українського учительства, взявши участь у роботі окружного з'їзду українського учительства, який 27–29 липня 1922 р. відбувався в Манітобі. Про відчит (реферат) проф. І. Боберського «Наша

¹⁴ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України). Ф. 312. Оп. 1. Спр. 101. Арк. 6–7.

¹⁵ Там само. Арк. 12.

¹⁶ Божик П. Церков українців в Канаді. Причинки до історії українського церковного життя в Бритійській Домнії Канаді, за час від 1890–1927. Вінніпег: Накладом «Канадійського Українця», 1927. С. 213–214.

¹⁷ Кумка М. Початки руханки серед українців у Вінніпегу. Вінніпег, 1925. С. 15.

робота» газета «Канадійський українець» писала: «В його відчиті було все, і краса мови і глибоке знання і дно нашого горя і дорога до будучности – надія... Дивне, як міг чоловік в так короткім часі в нашім канадійськім замішанню так скоро зорієнтуватися. Він подав перебіг просвітнього руху між Українцями в Канаді. Вказав на можливість й потребу виховувати дітей в українськім дусі в такий спосіб, щоби се виховання не йшло в супереч із інтересами Канади – не для збудовання тут нової України, а на те, щоби все, що є красне в нашій нації, не страшило життя в Канаді»¹⁸. На ньому було обрано комітет, до якого ввійшли: д-р М. Мігайчук, проф. Іван Боберський, Будзінський, Василь Лісовський, Білаш і Юліан Стечишин. Після з'їзду члени цього комітету приступили до доопрацювання статуту ОУУ.

Упродовж 21 липня – 16 серпня 1924 р. І. Боберський безкоштовно викладав історію та географію на курсах для вчителів, які організувала ОУУ Канади¹⁹. До прикладу, «Український курс», організований на базі університету Манітоби, зібрав 30 (за іншими даними 50) учасників, які прослухали програму з 6 предметів: української мови, літератури, історії, географії, музики та руханки. І. Боберський мав усього 16 викладів з історії та географії. На курсах він неодноразово наголошував, що український народ може визволитися від окупації через єдність і організовану силу²⁰. Кожен учасник отримав українські підручники зі всіх предметів. Учасники руханки (серед них Петро Гуменюк, Григорій Сирник, А. Микитюк, П. Рошко, Михайло Татарин, Іван Сторожук, Ірина Валуєк, Андрій Даниленко, Сас, О. Луцишин, П. Никорчук, А. Гуменний, Марія Онуфреїв, Петро Мітенко) також отримали відповідні матеріали, зокрема описи вправ вільноруч авторства Івана Боберського.

І. Боберський усіляко допомагав українським учителям у Канаді. Зокрема, використовуючи свої зв'язки в Галичині та Європі, діставав для них різні посібники і підручники. Так, 19 серпня 1924 р. звернувся з відповідними проханнями до видавництва «Червона калина» у Львові, Павла Кашинського у Відні²¹.

Усвідомлюючи значущість української мови як генетичного коду українського народу, І. Боберський не переставав наголошувати на цьому у промовах і публікаціях. 24 серпня 1924 р. в одному із виступів перед парафіянами греко-католицької церкви у Вінніпезі він зацентрував увагу на тому, що «українська мова – се душа Українця і коли він стратить сю душу, стане мертвий. Хто встидається своєї мови, той встидається самого себе, того ніякий нарід не пошанує і шанувати не може. Правдивий і чесний Англієць брідиться таким дезертиром, що втікає від свого народу і від своєї мови. Як світ світом, дезертирство все приносило ганьбу дезертирови і буде приносити так довго, як довго світ цінить честь»²². А вже 25 серпня

¹⁸ Українське життя в Канаді. *Діло*. (Львів). 1922. 9 вересня. Чис. 8 (9839). С. 2.

¹⁹ Кумка М. Початки руханки серед українців у Вінніпегу. *Вінніпег*, 1925. С. 16–17; Скегар Г. Голоси читачів. *Свобода. Український дневник*. (Джерзи Ситі, Н. Дж.). 1931. 25 серпня. Чис. 197. С. 3.

²⁰ Blue boy [Гайдучок С.]. Діяльність проф. І. Боберського в Канаді. *Український Сокіл. Ілюстрований Журнал Українського Т-ва «Сокіл» в Південній Америці*. (Буенос Айрес). 1934. № 3. С. 15.

²¹ Центральний державний архів вищих органів влади і управління (далі – ЦДАВО України). Ф. 4379. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 25, 26.

²² Божик П. Церков українців в Канаді. Причинки до історії українського церковного життя в Бритійській Домінії Канаді, за час від 1890–1927. *Вінніпег: Накладом «Канадійського Українця», 1927. С. 213.*

1927 р. у промові до дітей наголосив: «Українська мова за Атлантийським океаном в Європі лучить разом більше людей, як їх має Канада, лучить чотири рази більше людей, як їх живе в усіх провінціях Канади. Тою мовою говорять в Канаді наші мама і тато. Для того та мова нам дорога і мила. Бо нікого немає чоловік любійшого в світі, як родичів, що виховали його і дали поради на дорогу і навчили працювати. Коли почуємо українську мову пригадуємо собі голос мами і очі тата і нема для нас нічо дорозшого над ті слова, якими вони нас випроваджували в світ, між люди. Ті слова любі нам так, як холодна кернична вода в гарячий день а веселі як блеск сходячого сонця»²³.

І. Боберський часто виступав із відчитами на імпрезах і святкуваннях, організованих українськими емігрантами в різних куточках Канади. Зокрема, був головним промовцем на Листопадовому святі, яке організували українці з Вест Форту Вільяму, Форту Вільяму та товариства «Зоря» 4 листопада 1923 р. Один з учасників свята Іван Гуменюк після Другої світової війни згадував: «На наше запрошення він [Іван Боберський – А. С.] приїхав з Вінніпегу, де мав свій сталий побут. У півторагодинній промові він, як учасник українсько-польської війни, образно представив нам листопадовий зрив українського народу до творення своєї власної держави, а також проаналізував і ті причини, що не дозволили українцям вдержати ці здобутки незабутніх листопадних днів. На тому вічу було переведено збірку на українських інвалідів. Було висловлено також думку, що ці листопадові дні українське громадянство повинно рік-річно згадувати та відзначати їх відповідними урочистими імпрезами»²⁴.

У липні 1926 р. І. Боберський виступив із відчитом «Славянські народи» на учительському з'їзді у Вінніпезі, детально схарактеризувавши болгар, сербів, хорватів, словенців, чехів, поляків, білорусів, українців, росіян: «Кожний славянський нарід є окремішним типом. Пильні Болгари, палкі Серби, товариські Хорвати, ошадні Словінці, розважні Чехи, веселі Поляки, тихі Білорусини, роботящі Українці, сильні Москалі. ... Всеславянської любови нема. ... Українці не можуть нігде надіятися на якусь особливу братерську любов других Славян. Кожний зі славянських сусідів старався відкряти кусень української землі для себе, коли йому лучалася до сего нагода. Одинокий шлях до братньої любови є розвинути свою українську власну силу, щоби Славяни нас любили і боялися, вистерігалися переступити наші границі, а раділи нашою силою, щоби шукати у нас помочі і підмоги»²⁵.

Упродовж 13–14 липня 1928 р. у Вінніпезі в будинку Українського народного дому відбувся ХХІ з'їзд представників Товариства українських учителів Канади, у якому взяло участь 40 делегатів із 3-х західних провінцій країни. Закінчився він вечерею за участі понад сотні осіб, на якій І. Боберський виголосив промову про відповідальність і важливість праці вчителів²⁶.

²³ ЦДАВО України. Ф. 4379. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 142.

²⁴ Гуменюк І. Мої спомини (До розвитку організованого життя українців у Східній Канаді). Торонто, 1957. С. 31.

²⁵ Відчит проф. Івана Боберського у Вінніпегу. *Свобода. Український дневник*. 1926. 4 серпня. Чис. 197. С. 3.

²⁶ Канада. З'їзд українських учителів в Вінніпегу. *Український емігрант. Орган Товариства Опіки над Українськими Емігрантами у Львові*. (Львів). 1928. 31 серпня. Чис. 16. С. 5.

І. Боберський жертвував невеликі кошти на діяльність українських народних домів у Канаді. Так, 29 жовтня 1927 р. передав 2 дол. на Народний дім в Окборні²⁷, у супровідному листі зазначав: «З нагоди річниці створення Народного Дому в Окбурні, Манітоба, пересилаю мої сердечні желання, щоби Ваш початок праці був щасливий і щоби Ви викінчили своє діло, виплатили дім і стягнули людей з цілою околиці, старших і молодших, фармарів і робітників, купців і інтелігентів. Желаю Вам, щоби Ви могли в своїм домі збиратися в згоді ізичливости до наради і до забави, до читання часописей і книжок, до представлень, відчитів і концертів. Поступайте мудро і спокійно, уникайте колотнечі, яка йде Канадою поміж українськими людьми, а збирайте терпеливо і витревало всіх до громади. Уникайте навіть дрібних причин, якіби відтручували людей від Вашого товариства. Желаю Вам, щоби Народний Дім в Окбурні розвивався, ріс і цвив, як лан пшениці в добрім році, як смерековий ліс, все зелений, на славу українських фармарів і робітників округа Окбурна, на славу України і Канади. ... Де згода, там сила»²⁸.

І. Боберський застерігав проти релігійних суперечок, які виникали в середовищі українських товариств Канади, стверджуючи, що «релігійні суперечки ослаблюють наш релігійний хист, а світські інтелігенти повинні до них не допускати, не роз'єднувати і розбивати нас. Інтелігенти мають досить попису у ріжних галузях життя, у своїм званні, читальнях, касах, skleпах, копальнях, часописах, програмах, господарствах і т[ак] д[алі]». Вважав, що опонентів краще перемагати не словесною дискусією, наклепами чи підступами, а тихою та невтомною працею, яку виконував «мовчки і на час»²⁹.

У діаспорі І. Боберський не забував про своє зацікавлення руханкою і спортом, займався й знайомився з новими видами спорту. Збереглося чимало його особистих світлин, присвячених спортивній тематиці³⁰. Він постійно контактував із руханковими та спортовими товариствами Галичини й української діаспори. Чи не найбільше цікавився рідним «Соколом-Батьком» у Львові та українським сокільством у Чехословаччині. Нові види спорту, нове спортивне спорядження і споруди неодмінно ставали предметом його вивчення. Згодом із цими новаціями могли ознайомитися через його дописи й фахівці чи звичайні читачі на західноукраїнських землях і в діаспорі. Свої зацікавлення І. Боберський виклав у низці дописів і статей до сокільських часописів «Сокільські вісти» (Львів), «Український Сокіл» (Прага), «Український Сокіл» (Буенос-Айрес) та ін. У публікаціях він ділився досвідом, роздумами і спогадами з передвоєнної доби, давав поради, рекомендації тощо.

Перебуваючи в діаспорі, І. Боберський не переставав цікавитися видавничою діяльністю товариства «Сокіл-Батько» у Львові. Сокільська старшина консультувалася з ним щодо нових видавничих проєктів, про що свідчить епістолярна спадщина. У 1925 р. за ініціативи Івана Боберського у вінніпезькому часописі «Канадійський

²⁷ ЦДАВО України. Ф. 4379. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 170а.

²⁸ Там само. Арк. 171.

²⁹ ЦДАЛ України. Ф. 366. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 17–20; Божик П. Церков українців в Канаді. Причинки до історії українського церковного життя в Бритійській Домінії Канаді, за час від 1890–1927. Вінніпег: Накладом «Канадійського Українця», 1927. С. 214; Blue boy [Гайдучок С.]. Діяльність проф. І. Боберського в Канаді. С. 16.

³⁰ Світлини. Осередок української культури і освіти у Вінніпезі; Світлини. *Приватний архів Степана Гайдучка*. (м. Львів).

фармер» опублікована праця Тараса Франка «Розвій руханки серед українців», що ознайомила українців у Канаді з діяльністю тіловиховних товариств Галичини (Старого краю). Після цього І. Боберський відредагував і власним коштом видав цей матеріал окремою брошурою³¹. Упродовж другої половини 1920-х років він поширював цю брошуру в Канаді, а отримані кошти надсилав Т. Франкові, заклинаючи бути «Нестором спорту», який щороку звітує про діяльність змаговиків і руховиків³².

Науково-методичні праці І. Боберського з тіловиховання набули великої популярності серед українських руханкових і спортових товариств, середніх шкіл на українських землях, окупованих Польщею (Галичина й Волинь), Румунією (Буковина), Чехословаччиною (Закарпаття) та в діаспорі, деякі з них перевидавали. Так, з огляду на великий попит 1923 р. накладом «Сокола-Батька» у Львові вчетверте перевидано (накладом 5 000 примірників) посібник «Рухові забави і гри»³³, відповідальним за друк був його учень Т. Франко; у 1926 р. – «Вправи вільноруч» (1 000 примірників); 1927 р. – «Вправи хоругвцями» (1 000 примірників); «Вправи палицями і списами» (1 000 примірників)³⁴. У міжвоєнний період праці І. Боберського розповсюджувала торговельна секція «Сокола-Батька»³⁵.

У Канаді І. Боберський перебував 11,5 років і, за словами сучасників, увесь цей час незмінно мав бездоганну репутацію. Його запам'ятали як працюючу, відповідальну й пунктуальну людину. Він умів знаходити спільну думку з різними громадськими об'єднаннями та ворожими політичними таборами, намагався усіляко сприяти полагожденню конфліктних ситуацій як між окремими особами, так і між організаціями, тому й користувався повагою серед української еміграції³⁶. Робив спроби організувати центральну управу українських партій у Канаді³⁷, щоб реалізувати заплановане, консультувався із впливовими особами та, навіть, написав відповідний статут. Однак його ініціатива, через брак єдності в лавах українців, так і не була втілена в життя.

Перед від'їздом до Югославії, у містечко Тржич, І. Боберський подарував власну бібліотеку (2 727 книг українською та англійською мовами, 69 річників часописів), збірки малюнків і світлин (6 186 одиниць) та різних артефактів, які збирав, перебуваючи в Канаді, Товариству опіки над українськими переселенцями ім. св. Рафаїла в Канаді³⁸. Цей дар послужив основою для Канадської бібліотеки ім. Івана Боберського. У львівському часописі «Нова Зоря» з цього приводу

³¹ Франко Т. Розвій руханки серед українців. Вінніпег, 1925. 16 с.

³² ЦДАВО України. Ф. 4379. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 155.

³³ Боберський І. Рухові забави і гри. Четверте видання. Львів: Накладом «Сокола-Батька», 1923. 56 с.

³⁴ Боберський І. Вправи палицями і списами. II наклад. Львів, 1927. 16 с.; Боберський І. Вправи хоругвцями. II наклад. Львів, 1927. 15 с.; Гайдучок С. Пів століття сокільських видань. Львів, 1937. С. 24–25.

³⁵ ЦДІАЛ України. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 95. Арк. 15–17.

³⁶ Там само. Ф. 366. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 17.

³⁷ Божик П. Церков українців в Канаді. Причинки до історії українського церковного життя в Бритійській Домінії Канаді, за час від 1890–1927. Вінніпег: Накладом «Канадійського Українця», 1927. С. 213.

³⁸ Боберський І. Неполітична еміграція. Канада. *Українська загальна енциклопедія «Книга знання»*: в 3-х т. / під гол. ред. І. Раковського. Львів; Станіславів; Коломия: Видання кооперативи «Рідна Школа», [1935]. Т. 3: С–Я. С. 985.

зазначено: «В Канаді повстала українська бібліотека ім[ені] проф[есора] І[вана] Боберського. Се свого рода музей, в яким будуть переховані документи життя й праці Українців в Канаді: українські книжки, часописи, оповістки, друки, рисунки, світлини й листи. Початок зробив проф[есор] [Іван] Боберський. Він жертвував на ту ціль свою бібліотеку, збірку рисунків, світлин і ріжних предметів, які збирав від свого приїзду до Канади в 1920 р. аж до 1933 р. В його збірці є: 69 річників часописів, 2 727 українських і англійських книжок, 6.186 рисунків і світлин, фільмові світлини, світлини на скляних плитах, і ріжні кліші. Т[оварист]во ім[ені] св[ятого] Рафаїла має нагляд над сею бібліотекою. До управи бібліотеки належать: К. С. Продан, Д. М. Ільчишин, Е. Василюшин. П. Божик і С. Савула»³⁹. Бібліотека охоплювала такі відділи: книжковий, часописний, ілюстраційний, архівний і музейний. Знаком ї став бобер, який стинає дерево для будови загати⁴⁰. Вихованець і соратник Івана Боберського Степан Гайдучок так охарактеризував його працю в Канаді: «Як бачимо, то і на чужині не бракло йому гарту духа, ініціативи і запалу до позитивної праці для рідних братів. Він все і всюди є тим, яким був колись, маючи провід над нами»⁴¹. А о. Пантелеймон Божик, який добре знав Івана Боберського за спільною громадською роботою, писав про нього: «Є се чоловік обережний в поведенню, скромно, елегантно, одітий і вічливий, а дуже розважний в розговорі, темнявого волосся, з острокінчастою бородою і з голеним вусом...»⁴². Ініціативи І. Боберського зі збору різних документів, матеріалів, світлин, часописів, книжок, речових пам'яток тощо підхопили інші особи й інституції в Канаді. Недаремно його називали «Батьком» усього цього руху⁴³.

Отже, авторитет І. Боберського як педагога, визнаного фахівця з питань тіловиховання, «Батька українського тіловиховання» в українському середовищі як на західноукраїнських землях, так і в діаспорі з часом лише зростав. Попри громадську та політичну активність, він чимало зусиль і часу віддавав освітньо-виховній праці. Зокрема, долучився до діяльності «Рідної школи», Українського інституту «Просвіта», виступав на різних заходах, імпрезах, святкуваннях не тільки у Вінніпезі, де проживав, а й у різних населених пунктах Канади, був учасником культурно-просвітніх та наукових заходів канадських українців. Особливого значення надавав ОУУ. Неодноразово викладав різні дисципліни на курсах учителів, організованих цією авторитетною організацією.

Упродовж 1920–1940-х років І. Боберський надавав консультації багатьом особам та організаціям, укладав статuti, писав статті, замітки тощо. Маючи величезний досвід видавничої та редакторської діяльності, допомагав Товариству опіки над українськими переселенцями ім. св. Рафаїла в Канаді налагодити масштабну видавничу діяльність. Перебуваючи в еміграції, І. Боберський скрупульозно

³⁹ В Канаді. *Нова Зоря*. (Львів). 1934. 8 липня. Чис. 50(748). С. 7.

⁴⁰ Канадійська Бібліотека ім. І. Боберського. *Український емігрант. Орган Товариства Опіки над Українськими Емігрантами у Львові*. (Львів). 1934. 20 червня. Чис. 9. С. 4.

⁴¹ Blue boy [Гайдучок С.]. Діяльність проф. І. Боберського в Канаді. С. 16.

⁴² Божик П. Церков українців в Канаді. Причинки до історії українського церковного життя в Бритійській Домінії Канаді, за час від 1890–1927. Вінніпег: Накладом «Канадійського Українця», 1927. С. 212.

⁴³ Казимира Б. Українці в Канаді. *Українці у Вільному Світі. Ювілейна книга Українського Народного Союзу. 1894–1954* / зредагували Л. Мишуга й А. Драган. Джерзі Сіті, 1954. С. 211.

накопичував інформацію, зафіксовану у спогадах, світлинах, документах про життя та побут українців у Канаді. На основі великої книгозбірні, зібраної за час перебування в Канаді (книги українською та англійською мовами, річники часописів, збірки малюнків і світлин, різні артефакти) у Вінніпезі було створено Канадську бібліотеку ім. Івана Боберського.

Перебуваючи в діаспорі, І. Боберський не переривав зв'язків із товариством «Сокіл-Батько» у Львові, зокрема допомагав у видавничій діяльності, консультував, рецензував, давав і збирав кошти. На сторінках різних видань він роз'яснював завдання українського сокілства в Галичині, значення руханки та спорту для українського народу, наголошував на завданнях, які стояли перед українською молоддю і тогочасною елітою.

REFERENCES

1. Blue boy (Haiduchok, S.). (1934). Diialnist prof. I. Boberskoho v Kanadi. *Ukrainskyi Sokil. Iliustrovanyi Zhurnal Ukrainskoho T-va «Sokil» v Pivdennii Amerytsi*, 3, 15 [in Ukrainian].
2. Boberskyi, I. (1923). *Rukhovi zabavy i hry. Chetverte vydannia*. Lviv: Nakladom «Sokola-Batka» [in Ukrainian].
3. Boberskyi, I. (1927). *Vpravy khoruhovtsiamy. II naklad*. Lviv [in Ukrainian].
4. Boberskyi, I. (1927). *Vpravy palytsiamy i spysamy. II naklad*. Lviv [in Ukrainian].
5. Boberskyi, I. (1935). *Nepolitychna emigratsiia. Kanada*. In I. Rakovskyi (Ed.), *Ukrainska zahalna entsyklopediia «Knyha znannia»* (Vol. 3, p. 985). Lviv; Ivano-Frankivsk; Kolomyia: Vydannia kooperatyvy «Ridna Shkola» [in Ukrainian].
6. Bozhyk, P. (1927). *Tserkov ukrainsiv v Kanadi. Prychynky do istorii ukrainskoho tserkovnoho zhyttia v Brytiiskii Dominii Kanadi, za chas vid 1890–1927*. Winnipeg: Nakladom «Kanadyiskoho Ukrainsia» [in Ukrainian].
7. Franko, T. (1925). *Rozvii rukhanky sered ukrainsiv*. Winnipeg [in Ukrainian].
8. Haiduchok, S. (1937). *Piv stolittia sokilskykh vydan*. Lviv [in Ukrainian].
9. Humeniuk, I. (1957). *Moi spomyny (Do rozvytku orhanizovanoho zhyttia ukrainsiv u Skhidnii Kanadi)*. Toronto [in Ukrainian].
10. Kacharaba, S. (2003). *Emihratsiia z Zakhidnoi Ukrainy 1919–1939*. Lviv [in Ukrainian].
11. Kanada. Zizd ukrainskykh uchyteliv v Vinnipeg. (1928, Serpen 31). *Ukrainskyi emigrant. Organ Tovarystva Opiky nad Ukrainskymy Emigrantamy u Lvovi*, 16, 5 [in Ukrainian].
12. Kanadiiska Biblioteka im. I. Boberskoho. (1934, Cherven 20). *Ukrainskyi emigrant. Organ Tovarystva Opiky nad Ukrainskymy Emigrantamy u Lvovi*, 9, 4 [in Ukrainian].
13. Kazymyra, B. (1954). *Ukrainsi v Kanadi. Ukrainsi u Vilnomu Sviti. Yuvileina knyha Ukrainskoho Narodnoho Soiuzu. 1894–1954* (L. Myshuha, A. Drahan Eds.). Jersey City [in Ukrainian].
14. Kumka, M. (1925). *Pochatky rukhanky sered ukrainsiv u Vinnipeg. Winnipeg* [in Ukrainian].
15. Kumka, M. (1927). *Yak provadyty Ridnu Shkolu v Kanadi. Nove Pole. Kanadyiskyi Almanakh*. Winnipeg [in Ukrainian].

16. Kumka, M. (1932, Cherven 15). *Ukrainski shkoly v Kanadi. Ukrainskyi emigrant. Organ Tovarystva Opiky nad Ukrainskymy Emigrantamy u Lvovi*, 11, 4–5 [in Ukrainian].
17. Marunchak, M. (1980). *Studii do istorii ukrainsiv Kanady* (Vol. V). Winnipeg [in Ukrainian].
18. Marunchak, M. (1986). *Biohrafichnyi dovidnyk do istorii ukrainsiv Kanady*. Winnipeg: Nakladom Ukrainsoi Vilnoi Akademii Nauk v Kanadi [in Ukrainian].
19. Narizhnyi, S. (1942). *Ukrainska emigratsiia: kulturna pratsia ukrainskoï emigratsii mizh dvoma svitovymy viinamy* (Pt. 1). Prague [in Ukrainian].
20. Navrotska, D. (1925). *Vpravy vilnoruch*. Lviv: Nakladom «Sokola-Batka» [in Ukrainian].
21. Pavlyshyn, O. (2013). *Yevhen Petrushevych (1863–1940). Iliustrovanyi biohrafichnyi narys*. Lviv: Manuskrýpt–Lviv [in Ukrainian].
22. Skehar, H. (1931, Serpen 25). *Holosy chytachiv. Svoboda. Ukrainskyi dnevnyk*, 197, 3 [in Ukrainian].
23. Sova, A. (2017). Ivan Boberskyi – zasnovnyk ta ideinyi natkhnennyk Ukrainsoho sportovoho kruzhka v Akademichnii himnazii u Lvovi. *Halychyna. Naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys*, 29–30, 166–175 [in Ukrainian].
24. Sova, A. (2017). Pedahohichna diialnist Ivana Boberskooho v Drohobytskii himnazii. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk*, XIX–XX, 294–299 [in Ukrainian].
25. Sova, A. (2018). Diialnist Ivana Boberskooho v «Uchytelskii Hromadi». *Naukovi zapysky Ternopilsoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Istoriiia*, 2 (2), 103–107 [in Ukrainian].
26. Sova, A. (2019). Diialnist Ivana Boberskooho yak povnovazhnoho predstavnyka uriadu Zakhidno-Ukrainskoï Narodnoi Respubliky u SSHA ta Kanadi. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk*, 134–153 [in Ukrainian].
27. Sova, A., & Romaniuk, M. (2019). Ivan Boberskyi's pedagogical activity at Bazilian Sisters Servants Gymnasium in Lviv (1906–1914). *Skhidnoieuropeyskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 4, 71–80 [in English].
28. *Ukrainske zhyttia v Kanadi*. (1922, Veresen 9). *Dilo*, 8 (9839), 2 [in Ukrainian].
29. *V Kanadi*. (1934, Lypen 8). *Nova Zoria*, 50 (748), 7 [in Ukrainian].
30. Vidchyt prof. Ivana Boberskooho u Vinnipeg. (1926, Serpen 4). *Svoboda. Ukrainskyi dnevnyk*, 197, 3 [in Ukrainian].

Andrii SOVA

*PhD, Associate Professor at the
Department of Olympic Education
I. Boberskyi Lviv State University of Physical Culture
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4975>
e-mail: andrijsova@yahoo.com*

EDUCATIONAL-TRAINING ACTIVITIES OF IVAN BOBERSKYI IN CANADA

The study investigates Ivan Boberskyi's educational-training activities in Canada during 1920–1932 years, based on documents of the state archives of Ukraine and Ukrainian periodicals of the USA, Canada, and Halychyna. Despite his public and political activism

as a participant in Canadian Ukrainians' cultural and educational events, he devoted a lot of effort and time to educational work in Winnipeg and other settlements in Canada.

His cooperation as a teacher and author of scientific-methodological works on various aspects of physical education and sports with the «Ridna Shkola» and the Ukrainian Institute «Prosvita» is considered. Describing the activities within the Organization of Ukrainian Teachers of Canada, the author highlights I. Boberskyi's teaching of various subjects at teacher training courses and performances at various events, parties, and celebrations by this authoritative organization.

I. Bobersky provided counseling to many people and organizations living and operating in Canada. Within the St. Raphael Society for the Guardianship of Ukrainian Immigrants in Canada and the Ukrainian society «Sokil-Batko» in Lviv carried out publishing and editorial work. The author notes, while in the diaspora, I. Boberskyi did not sever ties with the «Sokil-Batko» society, helped it in publishing, consulted, reviewed, gave, and raised funds for various needs. In various publications, he explained the tasks of the Ukrainian «sokil» movement in Halychyna and Europe, the importance of physical education and sports for Ukrainians.

Keywords: Ivan Boberskyi, Canada, educational-training activities, Organization of Ukrainian Teachers of Canada, «Ridna Shkola», «Prosvita», St. Raphael Society for the Guardianship of Ukrainian Immigrants in Canada, «Sokil-Batko», Ivan Boberskyi Canadian Library.